

საქართველოს საინვესტიციო მიმზიდველობა: ანალიზი, პრობლემები, პერსპექტივები

რევაზ შენგელია
ემდ, სტუ პროფესორი
ჟუჟუნა ნიკლაური-შენგელია
ემდ, სტუ პროფესორი
მეგი ანანიძე,
სტუ დოქტორანტი
ნათია შენგელია
ედ, სტუ ას. პროფესორი

რეზიუმე

სწრაფცვალებად კონკურენციის პირობებში ქვეყანა რომ ვაქციოთ ინვესტირებისათვის მიმზიდველად, აუცილებელია: ქვეყნის სწრაფი ტემპით ზრდა. მართალია არის ობიექტური შემაფერხებელი ფაქტორები (ბაზრის პატარა მოცულობა, დედაქალაქის სიახლოვეს ოკუპანტი ქვეყნის შეიარაღების არსებობა და ა.შ.), რომლის გამოსწორება მოკლე დროში პრაქტიკულად არ შეიძლება, ან თითქმის შეუძლებელია. მაგრამ არის ისეთი ფაქტორებიც, რომელთა გამოსწორება მოკლე დროში შესაძლებელია. მაგალითად: ჩვენი მსგავსი განვითარებული ქვეყნების განვითარების გზების შესწავლა და ადგილობრივი თავისებურებების გათვალისწინებით დანერგვა; ინფრასტრუქტურის შედარებით მოკლე დროში განვითარება; მუშახელის კვალიფიკაციის დონის ამაღლება; სახელმწიფო ბიუროკრატიის შენახვაზე ნაკლები ფულის ხარჯვა და ეკონომიკისათვის მეტი ფულის დატოვება; ნაკლები ვალების აღება; მიმოქცევაში სანდო ფულის არსებობა; სახელმწიფოს ხელში დარჩენილი ქონების (მიწა, უძრავი ქონება და ა.შ.) პრივატიზაცია; ეკონომიკის დეკრიმინალიზაცია; სოციალური დახმარების ეფექტიანი სისტემა; განათლების რეფორმა; ინოვაციური ატმოსფეროს შექმნა უწყვეტი განათლების სისტემის დასაწერად, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს საგანმანათლებლო დაწესებულებ-

ბებში მიღებული ცოდნის გამუდმებით განახლება, ქვეყანაში განათლების საერთო დონის ამაღლება. ამისათვის საჭიროა ბევრი კერძო ინიციატივები, ნაკლები რეგულაციები სახელმწიფოს მხრიდან და ფინანსების სწორი მიმართულებით, მიზნობრივი ხარჯვა და ა.შ.

საკვანძო სიტყვები: ინვესტიცია, პრობლემები, პრივატიზაცია, მიმზიდველი საინვესტიციო გარემო, პერსპექტივები, უწყვეტი განათლება, საინვესტიციო პოლიტიკა, ინფრასტრუქტურა.

შესავალი

გარდამავალ ეტაპზე მყოფმა ბევრმა ქვეყანამ ეკონომიკური განვითარების მაღალ დონეს უმოკლეს დროში ინვესტიციების ზრდის შედეგად მიაღწია. ისეთი მცირე განვითარებადი ქვეყნისთვის კი, როგორიც საქართველოა, განსაკუთრებით მნიშვნელოვანია უცხოური ინვესტიციების მოზიდვა, რადგანაც შიდა ინვესტიციები, როგორც წესი, დეფიციტურია. ყოველივე ეს, ხელსაყრელი, რაციონალური, სასურველი, მიმზიდველი საინვესტიციო გარემოს შექმნის გარეშე წარმოუდგენელია. მიმზიდველი საინვესტიციო გარემო კი იმ ფაქტორების ერთობლიობაა, რომლებიც კომპანიებს, ქვეყნებს აძლევს შესაძლებლობებს, სტიმულებს თავისუფალი კაპიტალის ავანსირების გზით გააფართოონ საქმიანობის სფეროები, ბიზნესის მასშტაბები. მხოლოდ მიმზიდველი საინვესტიციო გარემო ამაღლებს კერძო სექტორის საინვესტიციო აქტივობას, ეროვნული და უცხოური ინვესტიციების მოზიდვას და ქვეყნის მასშტაბით ინვესტიციების მოცულობის ზრდას.

ძირითადი ტექსტი

საინვესტიციო მიმზიდველობა საკმაოდ სუბიექტური ცნებაა. ამიტომ აუცილებელია ვიცოდეთ, როგორი ფაქტორები, რანაირი საინვესტიციო გარემო ხდის ქვეყანას მიმზიდველად ინვესტირებისათვის.

რატომ უნდა გავხადოთ საქართველო ინვესტირებისათვის

ყველაზე მიმზიდველ ქვეყნად?

ჯერ ერთი, იმიტომ, რომ თუ გვინდა ქვეყანა წინ წავიდეს, განვითარდეს, აუცილებელია იგი გახდეს მიმზიდველი, უწინარეს ყოვლისა ინვესტირებისათვის, ბიზნესის კეთებისათვის. და ეს ყველაფერი უნდა მოხდეს უმოკლეს დროში, რადგან დროის ფაქტორი ამ შემთხვევაში გადამწყვეტ როლს ასრულებს. ხშირად ამბობენ, რომ იბერია ერთ დროს გაბრწყინდებოდა, მაგრამ ამას შეიძლება ათასი, ორი ათასი წელი დასჭირდეს. სწორედ ამიტომ საჭიროა ქვეყნის სწრაფი განვითარება. სხვა გზა სწრაფცვალებად კონკურენტულ სამყაროში უბრალოდ არა გვაქვს;

მეორე, ბიზნესისათვის, ინვესტირებისათვის მიმზიდველი გარემო ზოგადად რომ ვთქვათ, ნიშნავს იმას, რომ ეკონომიკა ვითარდება სწრაფად, სამუშაო ადგილები იქმნება, უპირველეს ყოვლისა, კერძო სექტორში, ანუ ბიზნესში და არა სახელმწიფო სექტორში. სამუშაო ადგილების მატება სახელმწიფო სექტორში, რასაც ხშირ შემთხვევაში საქართველოში, სამწუხაროდ, ადგილი აქვს, ეკონომიკის გაჩერებას უფრო ნიშნავს, ვიდრე მის სწრაფ განვითარებას. ფაქტიურად, ამ სექტორში დასაქმებულები იღებენ შემოსავალის სახით ფულს, რომელიც ეფექტიანად მომუშავე ეკონომიკის, ბიზნესის სექტორში დასაქმებულების საშემოსავლო, მოგების და სხვ. გადასახადებიდან მიიღება. სხვანაირად რომ ვთქვათ სამუშაო ადგილების ზრდა ბიზნეს სექტორში უფრო სწრაფად უნდა ხდებოდეს, ვიდრე სახელმწიფო სექტორში;

მესამე, საქართველო ინვესტირებისათვის ყველაზე მიმზიდველ ქვეყნად იმიტომ უნდა გახდეს, რომ ჩვენ ვართ ღარიბი ქვეყანა. სიღარიბის გამო არ იქმნება კაპიტალი, რომელიც საკმარისი იქნება საინვესტიციო საქმიანობისათვის. მოსახლეობის არსებული შემოსავლები კი თითქმის მთლიანად იხარჯება მიმდინარე საჭიროებებზე. ასეა ქართული ოჯახების აბსოლუტური უმრავლესობა. ყოველთვიური შემოსავლები სხვადასხვა ფორმით (ხელფასები, შემოსავლები გაქირავებიდან, იჯარიდან და ა.ს.), რასაც თვიდან თვემდე შოულობენ, თითქმის მთლიანად

იხარჯება და ვერ ხერხდება რაღაც ნაწილის გადადება, დაზოგვა მომავლისთვის. არადა ეკონომიკა იზრდება და ვითარდება მხოლოდ მაშინ, როდესაც ადამიანები ახერხებენ დანაზოგების გაკეთებას და ეს დანაზოგები გარდაიქმნება ინვესტიციებად. ყოველივე ეს ხდება მდიდარ ქვეყნებში. ჩვენ კი რადგან ვართ ღარიბი ქვეყანა და მოსახლეობის შემოსავლები თავისი ოდენობით ვერ ქმნის საინვესტიციო კლიმატს, ბუნებრივია ამიტომ შიდა ინვესტიციები ძალიან ცოტაა. იგი საქართველოში დაახლოებით 3.6 მლრდ. აშშ დოლარამდეა. სასარგებლო წიაღისეულით, ტერიტორიული მდებარეობით თუ სხვა მაჩვენებლებით საქართველოს მსგავს ისეთ ქვეყანაში, როგორიც, მაგალითად, შვეიცარიაა, შიდა ინვესტიციები წელიწადში 155 მლრდ აშშ დოლარამდეა. ეს ნიშნავს იმას, შვეიცარიას მეტი რესურსები გააჩნია ეკონომიკის სწრაფი განვითარებისათვის, რაც კარგი ბიზნესგარემოს დამსახურებაა.

გამომდინარე იქიდან, რომ ღარიბი ქვეყანა ვართ, ეკონომიკის სწრაფი განვითარებისათვის საჭიროა სხვა მდიდარ ქვეყნებში უცხო ადამიანების მიერ გაკეთებული დანაზოგები მოვიზიდოთ, მაგალითად, პირდაპირი უცხოური ინვესტიციების სახით. ამ შემთხვევაში ჩვენ როგორც ქვეყანა ვართ კონკურენციაში დედამიწაზე არსებულ სხვა, თუნდაც ჩვენსავე ღარიბ (განსაკუთრებით ამიერკავკასიის პოსტსოციალისტურ) ქვეყნებთან. ე.ი. ქვეყნის სწრაფი განვითარებისათვის გადამწყვეტი ფაქტორი არის დრო: შეგვიძლია განვითარდეთ სწრაფად და გავზდეთ განვითარებული ქვეყანა ცხოვრების იმ დონით როგორიც ჩვენ გვსურს, ან განვითარდეთ იმ ტემპით, როგორიც დღეს არის (2.5%), რაც არაფერს არ ნიშნავს. ამ ტემპით ეკონომიკური ზრდისას საქართველოს დასჭირდება საუკუნე მიაღწიოს ევროპის განვითარებული ქვეყნების დონეს და ადვილი წარმოსადგენია საუკუნის შემდეგ ევროპის ეს ქვეყნები რა დონეზე იქნებიან, მიუხედავად იმისა, რომ მათ დაბალი ეკონომიკური ზრდა აქვთ.

ისმება კითხვა: სად, რა ტიპის ქვეყნებში აინტერესებთ უცხოელ ინვესტორებს ფულის ჩადება? კრიტერიუმში ამისა

ბევრია, დაწყებული წმინდა ეკონომიკური პარამეტრებიდან დამთავრებული ბევრი სხვა მნიშვნელოვანი ფაქტორებით, როგორიცაა-სტაბილურობა, მშვიდობა, მიუკერძოებელი სასამართლოების არსებობა, სამართლიანობა და ა.შ. ერთ-ერთი მნიშვნელოვანი მაჩვენებელი, რომელიც კომპლექსურად ზომავს და ადგენს სად არის ინვესტირებისათვის ხელსაყრელი ადგილი, არის გლობალური კონკურენტუნარიანობის ინდექსი. რაღაცა ფაქტორების მიხედვით საქართველოს აქვს კარგი მაჩვენებლები, რაზეც ქვემოთ ავლიშნავთ, მაგრამ ასევე არის ფაქტორები, სადაც გვაქვს ცუდი მაჩვენებლები, რომელთა გამოსწორება მოკლე დროში შეუძლებელია. მაგალითად:

1. **ქართული ბაზრის სიდიდე** საქართველოს მოსახლეობის სიმცირიდან გამომდინარე (3.7 მლნ.) არის ძალიან პატარა. პოტენციურ ინვესტორს კი ურჩევნია ფული ჩადოს ისეთ დიდ ქვეყნებში, როგორიც არის ჩინეთი, ბრაზილია, რუსეთი და ა.შ., სადაც ცხოვრობს დიდი რაოდენობით მოსახლეობა და არის პროდუქციის გასაღების დიდი ბაზარი;

2. ქვეყნის დედაქალაქის სიახლოვეს ოკუპანტი ქვეყნის, რუსეთის შეიარაღებული ძალების ყოფნა, ანუ **რისკფაქტორის არსებობა**. ინვესტორი, რასაკვირველია, ამას ითვალისწინებს, რაც აფერხებს ქვეყანაში ინვესტიციების შემოსვლას. ამ ფაქტორის სწრაფად გამოსწორება წარმოუდგენელია, თუმცა ამ შემთხვევაშიც რაღაც სხვა გამოსავალი უნდა ვეძებოთ, კერძოდ, იგი ისეთი რამით უნდა დავაბალანსოთ, რომელიც სხვა ქვეყანას არ ექნება და ამით ინვესტორი დაინტერესდეს. მაგალითად, როცა უცხოელი ინვესტორი ფიქრობს ფული ჩადოს, ვთქვათ, პოლონეთში ან საქართველოში, აკვირდება, რომ პოლონეთში უკეთესი ინფრასტრუქტურაა, სამუშაო ძალაც უფრო კვალიფიციურია და ბევრი რამით სჯობია საქართველოს, მაგრამ ამასთანავე აკვირდება იმ უპირატესობებსაც, რასაც ჩვენი ქვეყანა ფლობს: **უკეთესი გეოგრაფიული მდებარეობა** (ამ მხრივ საქართველოს შეუძლია შეასრულოს რეგიონული არამარტო სატრანსპორტო, არამედ სავაჭრო ჰაზის ფუნქციაც); ნაკლებად კვალიფიციური, მაგრამ **იაფი მუშახელი** (ეს

რესურსი ინვესტორს, მართალია, კონკურენტული პროდუქციის სანარმოებლად შეიძლება ნაკლებად გამოადგეს, მაგრამ მას თუ უხდება ტექნოლოგიურად მარტივი, ყოველდღიური მოხმარების საგნის წარმოება, შეუძლია რეგიონში დაიმკვიდროს დანახარჯების მიხედვით ლიდერობის პოზიცია. ამიტომ ნებისმიერ ახალ კონკურენტს ამ სფეროში შემოსვლისას იძულებით მოუწევს წარმოების ყველაზე დაბალი დანახარჯებით წარმართვის მეთოდების მოძიება); შედარებით **დაბალი გადასახადები** (თუმცა, რამდენად დაბალიც არ უნდა იყოს გადასახადების განაკვეთი, თუ ქვეყანაში არ იქნება სტაბილური საკანონმდებლო და პოლიტიკური გარემო, შეუძლებელი იქნება ვისაუბროთ განვითარებულ და მიმზიდველ გარემოზე) და ბევრი სხვა რამ, რამაც შეიძლება ინვესტორს გადაწყვეტილების ფული ჩადოს საქართველოში, რადგან: ვთქვათ, მაგალითად, აქ ჩადებული 10 000 აშშ დოლარი რისკის ფასად იძლევა 500 აშშ დოლარით მეტს, ვიდრე დაბალრისკიან პოლონეთში-200 აშშ დოლარს.

მართალია, ზოგიერთ მაჩვენებლებს საქართველო სწრაფად ვერ გაზრდის, უფრო მეტიც, პრაქტიკულად შეიძლება ეს თითქმის შეუძლებელიც აღმოჩნდეს, მაგრამ არ უნდა დაგვაყენყდეს, რომ ასევე არის ფაქტორები, რომელთა გამოსწორება მოკლე დროში შესაძლებელია. მაგალითად:

1. ინფრასტრუქტურა, რომელიც წინანდელ ათი წელთან შედარებით უფრო განვითარებულია, შეიძლება ამის მიღწევა, ვთქვათ, 5 წელიწადში;

2. მუშახელის კვალიფიკაცია (საერთოდ, ადამიანისეული კაპიტალის განვითარების ხარისხობრივი დონე). ნებისმიერ ინვესტორს ურჩევნია ფული დააბანდოს ისეთ ქვეყანაში, სადაც სამუშაო ძალა უფრო კვალიფიციურია, კონკურენტუპირატესობის მატარებელია, მისი დაქირავება უფრო იოლია იმ საქმის შესასრულებლად, რა საქმის გაკეთებაც ინვესტორს ადგილზე სურს. ამ მხრივ კი ჩვენში პრობლემებია, თუმცა რაღაც ვადებში გამოსწორებადი და ა.შ.

ზემოაღნიშნული გარემოებებიდან გამომდინარე, ჩვენი საინვესტიციო პოლიტიკა უნდა წარმართოთ იქეთკენ, რომ სა-

ინვესტიციო მიმზიდველობისათვის საჭირო გამოსწორებადი რაღაც შემაფერხებელი ფაქტორები გამოვასწოროთ რაც შეიძლება სწრაფად, ხოლო ბუნებრივად არსებული შეზღუდვები, რომელთა გამოსწორება მოკლე დროში შეუძლებელია და დიდ დროს ითხოვს, ნელ-ნელა ვეცადოთ გამოსწორდეს, თუკი ობიექტური გარემოება ამის საშუალებას მოგვცემს. ე.ი. დროის ფაქტორი ამ შემთხვევაში გადამწყვეტ როლს ასრულებს.

კიდევ რა ტიპის რეფორმებია განსახორციელებელი საქართველოში იმისათვის, რომ იგი გახდეს საინვესტიციოდ მიმზიდველი ქვეყანა?:

ჯერ ერთი. ჩვენს მიერ აღებული კურსი დასავლეთისკენ-გავხდეთ ევროკავშირის, ნატოს წევრი-სავსებით სწორია. მაგრამ ეს სულაც არ ნიშნავს იმას, რომ გადმოვწეროთ ის კანონები, რომლებიც არეგულირებენ ევროპის ეკონომიკას და ამით ვიცხოვრებთ ევროპულად. სინამდვილეში ეს ასე არ არის. ევროზონაში მოქმედი ზოგიერთი კანონი, რომელიც დაკავშირებულია ერთიან ვალუტასთან და ა.შ., ზოგიერთი მათთაგანი სინამდვილეში შემაფერხებელია ეკონომიკური ზრდის თვალსაზრისით. ეს არის ის ეკონომიკური რეგულაციები, რომელიც ევროპამ მიიღო მხოლოდ მას შემდეგ, რაც გახდა მდიდარი ქვეყანა. ამ რეგულაციების (მაგ., ბანანის სიგრძის, სიგანის, დახრილობის და სხვა რეგულაციები) გადმოღება საქართველოს ეკონომიკას არაფერში წაადგება. **მეორე,** არის ისეთი რეგულაციები, რომელიც სასარგებლოა განვითარებული ეკონომიკისათვის, რაც ქართული განუვითარებელი ეკონომიკისათვის ნაკლებად შედეგიანია. მაგ., საქონლის დანომრვა-ყურებზე ნომრის ჩამოკიდება, რომელიც სათითაოდ ჯდება 10 ლარი, ჩვენი კანონმდებლობის ევროპულთან ჰარმონიზაციის მიზნით გავაკეთეთ, მაგრამ ხარჯი ხარჯად დარჩა და არაფერს არ იძლევა, რადგან ოჯახს ყავს 1 ან 2 საქონელი. ევროზონაში კი ასეთი რეგულაციები განვითარებული ბაზრის პირობებში გამართლებულია, კომპანიები ხშირად ხორციით მთელ ევროპას ამარაგებენ და, მაგალითად, ხორციით მოწამვლის შემთხვევაში იდენტიფიცირების, ნაყიდი ხორცის წარმომავლობის დადგე-

ნის, მონამუშის მიზნების აღმოფხვრის საშუალებას იძლევა. ვინაიდან ევროპა დატვირთულია უამრავი ასეთი რეგულაციებით, მისი ეკონომიკა ძალიან ნელა იზრდება, თუმცა ეს არ ნიშნავს იმას, რომ ისინი ჩამოიქცნენ. პირიქით, დარჩნენ ისევე მდიდრები, როგორიც იყვნენ. მაგალითად, 2007-2011 წწ. როცა ბრაზილია, ჩინეთი, რუსეთი და სხვა ქვეყნები სწრაფად იზრდებოდნენ (დაახლოებით 8-10 %), ევროზონის ქვეყნებში მხოლოდ 0.2-1.5 %-ნი ზრდა დაფიქსირდა. საქართველო თუ ასეთი ზრდის ტემპით ივლის, ის ისევე იგივე განუვითარებელი დარჩება, როგორიც დღეს არის და ევროპის დონეს 50-100 წლის შემდეგ მიაღწევს. არადა საქართველომ სწორად თუ ხარჯა ფული, თავისუფლად შეუძლია ორნიშნა ციფრებში ეკონომიკურ ზრდას მიაღწიოს (მაგ., 2007 წ. იყო 13 %-ნი ზრდა). ასეთ შემთხვევაში შეგვიძლია ალბანეთს სწრაფად გავასწოროთ, 6-7 წწ. თურქეთს, 8-9 წწ. გავხდეთ პოლონეთი, უნგრეთი, ჩეხეთი და ა.შ. ე.ი. მალე შეიძლება საქართველო საცხოვრებლად კარგი ქვეყანა გახდეს, მაგრამ ძალიან მდიდარი არ იყოს;

რა ტიპის რეგულაციები, გამოცდილებები შეიძლება გადმოვიღოთ განვითარებული ევროზონის და სხვა ქვეყნებიდან, რომ ჩვენც შევძლოთ იგივე განვითარების დონეს მივაღწიოთ და გავხდეთ ინვესტირებისათვის საინტერესო ქვეყანა? ხომ არსებობენ ტერიტორიების, მოსახლეობის, ნიადაგის, მანქანის, ნაწილის რესურსების და სხვ. მიხედვით ჩვენი მსგავსი ქვეყნები, რომლებიც ჩვენსავით არ ყიდნიან გაზს, ნავთობს, მაგრამ შეძლეს ერთ დროს მიეღწიათ სწრაფი ტემპით განვითარებისათვის და გახდნენ მდიდრები? დიახ არსებობენ. საჭიროა ასეთი განვითარებული ქვეყნების განვითარების გზების შესწავლა და ადგილობრივი თავისებურებების გათვალისწინებით დანერგვა;

მეორე, ისედაც მცირე ბიუჯეტის პირობებში საჭიროა ნაკლები ხარჯოთ სახელმწიფო ბიუროკრატიის შენახვაზე და მეტი ფული დავეთვოთ ეკონომიკას, ბიზნესს, სადაც რეალურად იქმნება პროდუქცია. ასეთ პირობებში საჯარო სამსახურებში დასაქმებულების ზრდა, რასაც დღევანდელ სიტუაცია-

ში ხშირად ადგილი აქვს, სხვა არაფერია, თუ არა წარმოებაში დასაქმებულებისაგან, წარმატებული მენარმეებისაგან ფულის წართმევა საშემოსავლო, მოგების გადასახადების და სხვ. სახით იმათი შესანახად, რომლებიც არაფერ მატერიალურს არ ქმნიან. უფრო კარგი იქნება სახელმწიფო ნაკლებად ჩაერიოს ეკონომიკაში, ბიზნესში, დაუტოვოს ეკონომიკას მეტი ფული თუნდაც გადასახადების შემცირებისა და არა მისი გადიდების გზით. კერძო სექტორი უფრო ეფექტიანად გამოიყენებს ასეთ რესურსებს. ამ მხრივ მოგების გადასახადის დაბეგვრის ესტონური მოდელის შემოღებამ საქართველოში შეიძლება მნიშვნელოვანი შედეგები მოგვცეს. ესტონური მოდელი ეს არის მოგების გადავადებული გადასახადი, რომელიც იძლევა საშუალებას, გვეკონდეს საუკეთესო საინვესტიციო გარემო, დამატებით თანხა დავუტოვოთ ქვეყანას ბიზნესისათვის, რომელიც მობილიზებული იქნება ისევ ბიზნესში, გამოიყენება ჰპოვებს როგორც შიდა, ისე უცხოური ინვესტირებისთვის. ეს უნიკალური მოდელია რეგიონში, რომელიც ხელს შეუწყობს როგორც ახალი ინვესტიციების მოზიდვას, ასევე შიდა ინვესტიციების წახალისებას და ბიზნეს გარემოს გაუმჯობესებას;

მესამე, თუ გვინდა გავხდეთ წარმატებული ქვეყანა, **საჭიროა ნაკლები ვალები ავიღოთ.** ამ მხრივ მოცემულ ეტაპზე საგანგაშო მდგომარეობა არა გვქვს (მშპ-ს 40-45 % მდეა), მაგრამ ბოლოდროინდელ მზარდ ტენდენციას თუ გავაგრძელებთ, ადვილი შესაძლებელია ევრო ზონის სტანდარტებს (მშპ-ს 60 %) დავუახლოვდეთ;

მეოთხე, ქვეყნის საინვესტიციო მიმზიდველობას ასევე გაზრდის **მიმოქცევაში სანდო ფულის არსებობა.** ის ფაქტი, რომ დეპოზიტებში, სესხებში, ბინების, მანქანების ყიდვა-გაყიდვისას და ა.შ. აშშ დოლარი გვხვდება სხვა არაფერია, თუ არა ლარისადმი უნდობლობა. თუ ჩვენ არ ვენდობით ლარს, მაშინ რატომ არის აუცილებელი, რომ უცხოელი ინვესტორი ენდოს მას. ინვესტორს ინვესტირებისას სახელმწიფო ავალდებულებს ოპერაციები აწარმოოს ლარებში. შემდეგ იგი განახორციელებს ტრანზაქციებს, ლარებს ისევ ახურდავებს და ყიდულობს

დოლარს, ევროს ან სხვა ვალუტას. ამის შემდეგ იგი ან მოიგებს ან წააგებს, რაც გადამწყვეტია მისი შემდგომი საქმიანობის გასაგრძელებლად. ამ ტრანზაქციებში, ვფიქრობთ, ძირითადად იგებენ საფინანსო ინსტიტუტები, ხოლო ინვესტორები უფრო მეტად ზარალდებიან. გამოსავალი აქიდან ალბათ შეიძლება იყოს თავისუფალი სავალუტო რეჟიმის არსებობა, როცა შესაძლებელი გახდება იმ ვალუტის გამოყენება, რომელიც უფრო მოსწონთ და ენდობიან;

მეხუთე, მნიშვნელოვანი რეზერვი ქვეყნის საინვესტიციო მიმზიდველობის გასაზრდელად, სწრაფი განვითარებისათვის არის ჯერ კიდევ **სახელმწიფოს ხელში არსებული ქონების** (მინა, უძრავი ქონება და ა.შ.) **პრივატიზაცია**. ეს ქონება, გარდა სტრატეგიული ობიექტებისა, აუცილებელია გადავიდეს კერძოს ხელში. მათ პატრონი უნდა გამოუჩნდეს, რაც სტიმული იქნება ეკონომიკის შემდგომი განვითარებისათვის;

მეექვსე, ბიზნესგარემოს გაუმჯობესებას ასევე შეუწყობს ხელს **ეკონომიკის დეკრიმინალიზაცია**. მცირეოდენი ფინანსური დანაშაულისთვის ადამიანები ციხეში ნაკლებად უნდა ხვდებოდნენ. ამ მხრივ შიში ინვესტორების მხრიდან ჯერ კიდევ არსებობს. მაგრამ მთლად უინტერესო არ იქნება ჩინური გამოცდილების გაზიარება, სადაც შემოსავლების დამალვა სიკვდილითაც კი ისჯება. ეტყობა, ჩინეთის ეკონომიკურ წარმატებებში, სახელმწიფოს გაძლიერებაში ამ ფაქტორს არანაკლები წვლილი მიუძღვის;

მეშვიდე, ქვეყნის წინსვლისათვის აუცილებელია არსებობდეს **სოციალური დახმარების ეფექტიანი სისტემა**. ზოგადად საყოველთაო მიდგომები ვერ ამართლებს. საყოველთაო დაზღვევა თითქმის იმის ანალოგიურია, რომ, მაგალითად, საზოგადოებრივი კვების ობიექტებში შეუშვა მოსახლეობა და უთხრა ყველაფერი გადახდილიაო. ბუნებრივია, ამ შემთხვევაში თითოეული მათგანი აიღებს იმაზე მეტ საკვებს, ვიდრე აიღებდა თვითონ რომ გადაეხადა. და თუ ეს ასე არ არის, მაშინ რატომ არ დავინწყეთ უფასო საყოველთაო კვებით-პროდუქტების მომარაგებით?, ჯანმრთელობის დაცვამდე ხალხს უფრო

საკვები არ სჭირდება?. სინამდვილეში საყოველთაო დაზღვევა უფრო მაშინ არის გამართლებული, როცა სახელმწიფო დაეხმარება იმათ, ვისაც ეს რეალურად სჭირდება და არა იმას, ვისაც ფიზიკურად შრომა შეუძლია, მაგრამ სოციალური დახმარების იმედით მთელი თვის განმავლობაში არაფერს აკეთებს. თუ ეს სისტემა შეიცვლება დაეზოგავთ მეტ ფულს და გაცილებით მეტად დაეხმარებით იმათ, ვისაც უფრო უჭირს (არანაკლებ ეფექტიანი იქნება ფულის დაზოგვა ისეთ ღონისძიებებში, როგორიცაა თბილისობა, ცნობილი უცხოელი არტისტების ჩამოყვანა საქართველოში, მაშინ როცა მათზე ნაკლები ხელოვანები, მუსიკოსები ადგილზე არ არიან). ე.ი. სოციალური დახმარების ეფექტიანი სისტემაზე მსჯელობისას არ უნდა დაგვავიწყდეს, რომ აუცილებელია არსებობდეს მინიმალური უსაფრთხოების ბაღე გაჭირვებული ადამიანებისათვის და არ ვეხმარებოდეთ იმათ, ვისაც ეს ნამდვილად არ სჭირდება;

მერვე, ვინაიდან ქვეყნის საინვესტიციო მიმზიდველობის გასაზრდელად მნიშვნელოვანი ფაქტორია მუშაკის კვალიფიკაციის დონე, ბუნებრივია რამხელა მნიშვნელობა აქვს **განათლების რფორმას**. პრობლემა იმაშია რომ არ არის ნამდვილი კონკურენცია ამ სფეროში. არადა კონკურენცია საბაზრო ეკონომიკის პირობებში ყველა მიმართულებით უნდა არსებობდეს. ფაქტიურად კონკურენცია არსებობს კერძო და საჯარო სკოლებს, სასწავლებლებს, ინსტიტუტებს შორის, მაშინ როცა კონკურენცია სინამდვილეში უნდა იყოს სახელმძღვანელოებს, მასწავლებლებს, სასწავლო პროგრამებს, სწავლების მიდგომებსა და მეთოდებს შორის. სამწუხაროდ ასეთი კონკურენცია ჩვენთან არ არის ამ სფეროში სახელმწიფო რეგულაციების სიჭარბის გამო. ფაქტიურად განათლების სისტემა წააგავს საბჭოთა სისტემას ოდნავი ცვლილებებით. სკოლებში და სხვა საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მსჯელობაა იგივე პრობლემებზე, რაც იყო სსრკ-ის დროს. ეს იმაზე მიუთითებს, რომ განათლებაზე დახარჯული ფულით ვერ ვაღწევთ იმ მიზანს, რა მიზანსაც ვისახავდით. საშუალო განათლება ნაკლებად უშვებს სკოლიდან გონებაგახსნილ, ახალი კრიტიკული, კრეატიული აზროვნები-

სუნარიან ახალგაზრდებს. უმაღლესი განათლების სისტემა ცნაკლებად ამზადებს კადრებს, რომლებიც აღჭურვილნი არიან ისეთი ცოდნითა და უნარებით, რომელიც მათ საშუალებას მისცემს საზოგადოებაში იარსებონ, იყვნენ კონკურენტუნარიანობის მატარებელი მუშაკები, დასაქმდნენ თავისუფლად. ასეთი კადრები კი ნაკლებად შექმნის ახალს, ხოლო ვინც არ ქმნის რაიმე ახალს, ის მხოლოდ სხვის მიერ შექმნილს იმეორებს და/ან მოიხმარს.[5.გვ.9.]. ყოველივე ამის გამო ჩვენ ვამდიდრებთ იმ „სხვას“, ამით, ნებისთ თუ უნებლიედ ხელს ვუწყოთ ჩვენი ქვეყნის სულ უფრო ჩამორჩენას და გაღარიბებას. როგორც დიდი ილია ჭავჭავაძე თავის დროზე აღნიშნავდა, „ქვეყანა იმით კი არ არის უბედური, რომ ღარიბია, არამედ იმით, რომ მცოდნე, გონებაგახსნილი, გულანთებული კაცები არ ყავს“. სხვაგვარად რომ ვთქვათ, მხოლოდ შემოქმედ, მცოდნე, არატრადიციულ, არასტანდარტულ, ახლებური აზროვნების, უფრო სწორად კრეატიული კონკურენტუნარიანი ცოდნის მატარებელ მუშაკს შეუძლია უშუალოდ შექმნას ახალი, სხვისგან განსხვავებული პროდუქტი [6.გვ.18.].

ასეთი დონის კონკურენტუნარიანი ცოდნა განსაკუთრებით საჭიროა საინვესტიციო პოლიტიკის შემუშავებისას, მაშინ, როცა საკითხი ინვესტიციების მიმართულებების განსაზღვრას ეხება, რა დონეზეც არ უნდა ხდებოდეს გადანყვეტილების მიღება. ყოველგვარი ინვესტიცია როგორ შეიძლება ეკონომიკური და სოციალური შედეგების მომტანი იყოს; ინვესტირებისას გამორიცხული არ არის სერიოზული ხარვეზებიც. ფირმამ (თუ პიროვნებამ), სახელმწიფო დაწესებულებამ ინვესტიციების მიმართულებების განსაზღვრისას შეიძლება გამოუსწორებელი შეცდომა დაუშვას, მაგალითად, დააფინანსოს ისეთი უპერსპექტივო ტექნოლოგია (თუნდაც ისეთი, რომელიც შეიძლება ეკონომიკურად არ იყოს ნამგებიანი, მაგრამ სოციალური შედეგიანობის -ეკოლოგიური, უსაფრთხოების თვალსაზრისით- იმიჯის შემლახველი) და ა.შ., საქმიანობა, რომელიც მოგების მატების ნაცვლად ინვესტორს გააკოტრებს, იმიჯს დაუკარგავს. ყოველივე ამის მიზეზია გადანყვეტილების მიმღების არა-

კომპეტენტურობა, ან არასწორი ინფორმაცია ეკონომიკის, დარგის თუ კონკრეტულად ამა თუ იმ საქმიანობის შესახებ, მაგ., ტექნოლოგიის ნამდვილ სარგებლიანობაზე, ალტერნატიულ შესაძლებლობებზე. სხვანაირად რომ ვთქვათ, მას არ აღმოაჩნდა ადამიანისეული კაპიტალისათვის აუცილებელი ცოდნა და უნარი, რომელიც საჭიროა კომპეტენტური გადწყვეტილების მისაღებად. შეცდომით გაცემული ინვესტიციები კი სოციალურ-ეკონომიკური მომგებიანობის სანინააღმდეგო მოვლენაა, ეს ფაქტობრივად რესურსების უაზრო ხარჯვაა. ასე, რომ საერთაშორისო სტანდარტების შესაბამის მეცნიერულ-ტექნიკურ ცოდნას-ახალ ტექნოლოგიებზე, სამეურნეო კონიუნქტურის პერსპექტივებზე, მოთხოვნის მომავალ ცვლილებებზე და ა.შ., უდიდესი მნიშვნელობა აქვს ეკონომიკური ზრდის და მოსახლეობის კეთილდღეობის ამაღლების უზრუნველყოფისათვის. ეს ეხება როგორც უშუალოდ კომპანიის ხელმძღვანელობას, ასევე მასში მომუშავე მთელ პერსონალს: რაც უფრო კვალიფიციური და ახალი ტექნიკის ათვისებისათვის მომზადებული, კომპეტენტური სამუშაო ძალა იქნება მოზიდული ფირმაში, მით უფრო გარანტირებული და მყარი იქნება: სიახლეების სწორად (შედეგიანად) კრეატიულად გამოყენება და არა სხვის მიერ უკვე შექმნილის ავტომატურად გადმოღება, მექანიკურად განმეორება; შრომის მწარმოებლურობის ზრდა და წარმოებული პროდუქციის მაღალი ხარისხი, შესაბამისად, ფირმის და ქვეყნის კონკურენტუნარიანობა, ეკონომიკური წარმატებები, იმიჯი[7.გვ.37-38.]. ამრიგად, სწრაფცვალებად კონკურენციის პირობებში ქვეყანა რომ ვაქციოთ ინვესტირებისათვის მიმზიდველად, აუცილებელია შეიქმნას ინოვაციური, კრეატიული ატმოსფერო უწყვეტი განათლების სისტემის დასაწერად, რომელმაც უნდა უზრუნველყოს საგანმანათლებლო დაწესებულებებში მიღებული ცოდნის მეცნიერულ-ტექნიკური პროგრესის ტემპის კვალდაკვალ გამუდმებით განახლება, ქვეყანაში განათლების საერთო დონის ამაღლება. ყოველივე ამისათვის საჭიროა ბევრი კერძო ინიციატივები, ნაკლები რეგულაციები სახელმწიფოს მხრიდან და ფინანსების სწორი მიმართულებით

ბით, მიზნობრივი ხარჯვა. ე.ი. საბოლოო ჯამში, განათლების სფეროში მიმდინარე რეფორმის მიზანია განათლება როგორც ბიზნესი ნაკლებად პრიორიტეტული იყოს და იგი უფრო მეტად გახდეს საზოგადოებრივი სიკეთე.

დასკვნა

ამრიგად, ქვეყნის სწრაფი ტემპით განვითარებისათვის, საინვესტიციო მიმზიდველობისათვის მართალია, არის ობიექტური შემაფერხებელი ფაქტორები, რომლის გამოსწორება მოკლე დროში პრაქტიკულად არ შეიძლება, ან თითქმის შეუძლებელია. მაგრამ არის ისეთი ფაქტორებიც, რომლებიც მოკლე დროში შესაძლებელს გახდის მოვიზიდოთ მეტი ინვესტიციები და მივაღწიოთ ორნიშნა ციფროვან ეკონომიკურ ზრდას: დაბალი საგადასახადო წნეხი, საინტერესო გეოგრაფიული მდებარეობა, თავისუფალი ვაჭრობა-თურქეთთან, ევროპასთან, ყოფილ სსრ კავშირის ქვეყნებთან, განსაკუთრებით მრავალრიცხოვანი მოსახლეობით ცნობილ დიდ ქვეყანა-ჩინეთთან, რაც კიდევ უფრო საინტერესოსა და მიმზიდველ ქვეყანად გახდის საქართველოს მსოფლიოში. რაც შეეხება მსოფლიოს სხვადასხვა ქვეყნებში არსებულ პრობლემებს, მათი ზეგავლენა ჩვენი ქვეყნის ეკონომიკაზე, ინვესტიციების მოზიდვაზე, რასაკვირველია, იქნება, მაგრამ ეს გავლენა შეიძლება იყოს მინიმალური, ხელისუფლების სწორი რეფორმების შედეგად. თუ რომელიმე რეგიონში კრიზისია, ბუნებრივია, მას რაღაც უარყოფითი გავლენა ექნება, მაგრამ იგი ასევე ქმნის ახალ შესაძლებლობებს, რომელსაც ნებისმიერი სახელმწიფო და მათ შორის საქართველოც უნდა იყენებდეს. მაგ., თუ კრიზისის გამო რომელიმე ქვეყანაში არ შედის თავისუფალი კაპიტალი-ინვესტიციები, მაშინ სწორი საინვესტიციო პოლიტიკით იგი შეიძლება ჩვენს ქვეყანაში გადმოამისამართო.

ლიტერატურა:

1. აბრალავა ა., კერესელიძე დ. ინვესტიციების ზოგიერთი აქტუალური საკითხი საქართველოში. ჟურნ. „ეკონომიკა“, # 9-10, 2011;
2. ბარათაშვილი ე., მაგრაქველიძე დ., საქართველოში საინვესტიციო გარემოს სრულყოფის პრინციპები. თბ., 2009;
3. გ. ჯოლია, ცოდნის ეკონომიკა, თბ., 2015;
4. ჟურნალი „ეკონომიკა“, №3-4, 2016წ.;
5. გ. ჯოლია. კრეატიული ეკონომიკა და განვითარება. თბ., 2015.;
6. ჟურნალი „ეკონომიკა“, №5-6, 2014წ.;
7. ჟურნალი „ეკონომიკა და ბიზნესი“, №3, 2016წ.;
8. Guenter Faltin, Kopf Schlaegt Kapital, Carl Hanser Verlag, Munchen, 2008.

REFERENCES:

1. A. Abzalava, D. Kereselidze, Some Actual Investment Issues in Georgia. Journal “Economics”, # 9-10, 2011;
2. E. Baratashvili, D. Magraqvelidze., The Improvement Principles of Investment Environment in Georgia. Tb., 2009;
3. G. Jolia, Knowledge Economics, Tb., 2015 (in Georgian Language).
4. Journal “Economics”, №3-4, 2016 y. (in Georgian Language).
5. G. Jolia. Creative Economy and Development. Tb., 2015 (in Georgian Language).
6. Journal “Economics”, №5-6, 2016 y. (in Georgian Language).
7. Journal “Economics and Business”, №3, 2016 y. (in Georgian Language).
8. Guenter Faltin, Kopf Schlaegt Kapital, Carl Hanser Verlag, Munchen, 2008. (in German Language).

INVESTMENT ATTRACTIVENESS OF GEORGIA: ANALYSIS, PROBLEMS, PERSPECTIVES

Revaz Shengelia, PhD, Professor of GTU,
Jujuna Tsiklauri-Shengelia, PhD, Professor of GTU,
Megi Ananidze, PhD Student of GTU
Natia Shengelia, PhD, As. Professor of GTU

RESUME

Investment and investment environment play a crucial role in the economic development of a country. If the country is attractive for investors, then more financial resources are directed to this country. But if we want to make the country more attractive it is essential to have a stable economic growth. Truly, there are some hindering factors which cannot be changed in a short time but there are also many issues that can be improved. For example: to study the ways of development of our developed countries and to introduce local peculiarities, to develop infrastructure; Raising the level of worker's qualification; Spending less money on keeping state bureaucracy and leaving more money for economy; Take less debt Reliable money in circulation; Privatization of property; An effective system of social assistance; continuous education reform; develop more type of services; All of this requires a lot of private initiatives and fewer regulations from the state, the right direction of finances, targeted expenditure and etc.

Key words: Investment, problems, privatization, attractive investment environment, perspectives, continuing education, investment policy, infrastructure.